

УДК 339.7

Єрмак О. О.

СУЧАСНІ МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

У статті здійснено аналіз сучасних методів дослідження інвестиційної безпеки України з використанням міжнародного досвіду. Розраховано показники інвестиційної безпеки в динаміці та виявлено їх взаємозв'язок з основними макроекономічними показниками.

Ключові слова: інвестиційна безпека держави, показники інвестиційної безпеки, індикатори інвестиційної безпеки.

Постановка проблеми. Згідно з останніми розрахунками світових рейтингових компаній, Україна потрапляє в категорію держав з низьким рівнем інвестиційної безпеки (в 2009 році – 76 місце з 91 країни). Отже, в коротко-і середньостроковій перспективі без виявлення причин і впровадження сукупності ефективних заходів щодо поліпшення інвестиційного статусу країни Україні не вдасться підвищити рівень інвестування для повноцінного економічного зростання. Для розроблення дієвих заходів необхідно застосовувати різноманітні методи дослідження стану інвестиційної безпеки для виявлення резервів підтримки конкурентоспроможності економіки і гарантованого зростання ВВП на рівні завдань соціально-економічного розвитку та міжнародного співробітництва. Сучасні умови господарювання диктують необхідність пошуку нових підходів і методів до її дослідження, що і визначає своєчасність проведеного дослідження.

Мета статті. Метою статті є аналіз сучасних методів дослідження стану інвестиційної безпеки України та розрахунок основних її показників у динаміці.

Виклад основного матеріалу. На фоні загальної економічної нестабільності та розвитку глобальних інтеграційних процесів, саме інвестиційна складова може виявитися вирішальним фактором забезпечення необхідного рівня фінансової стабільності держави. Враховуючи мінливу кризову ситуацію в грошово-кредитній сфері функціонування економіки, інвестиційні вкладення можуть стати вирішальним фактором для покращення в діяльності реального сектора економіки та України в цілому.

Досить ґрунтовно і всебічно розкрито зміст поняття інвестиційної безпеки держави в працях таких вчених, як: Л. Абалкін, В. Кириленко, А. Сухоруков, М. Крупка, С. Мошенський. Під інвестиційною безпекою слід розуміти такий збалансований рівень (обсяг) власних та іноземних інвестицій, який стане основою для довгострокової позитивної динаміки економіки; зможе забезпечити достатній рівень фінансування науково-технічної бази; дозволить створити та розвивати інноваційні процеси та механізми. Тобто інвестиційна безпека – це одночасно і стан перебування економіки, і процес, який характеризує ефективність використання капіталовкладень. Активізація інвестиційних процесів нині є найважливішою передумовою покращення рівня

платоспроможності окремих суб'єктів господарювання, виведення підприємств зі стану банкрутства, підвищення конкурентоспроможності національної економіки [1].

Коли поняття інвестиційної безпеки застосовується в діагностиці функціонування суб'єкта господарювання, а зокрема в питаннях антикризового управління, то визначення показників є порівняно простим моментом. Інвестиційна діяльність є складовою (окрім фінансової та операційної) загального економічного функціонування підприємства чи організації, яку можна охарактеризувати за рахунок показників ефективності інвестицій (чиста приведена вартість, внутрішня норма дохідності) або на основі інформації про грошові потоки (індекс дохідності, індекс прибутковості та період окупності інвестицій). Існують встановлені нормативи, які однозначно оцінюють ефективність загальної інвестиційної політики, яка прийнята на підприємстві.

Досліджуючи інвестиційну безпеку на макрорівні, ми маємо більше суб'єктивних факторів, ніж однозначних індикаторів.

Компанії, які займаються управлінням інвестиційних проектів, мають власну методику для розрахунку стану інвестиційної безпеки України, які виводить сукупний індекс на основі розрахунку об'єктивних і суб'єктивних показників за певним категоріям. Кожна категорія має власну питому вагу в результативному показникові – індекс інвестиційної безпеки InVenture (InVenture Investment Security Index). Індекс характеризує стан інвестиційної безпеки країни – рівень стійкості економічних систем по залученню та освоєнню інвестицій, спрямованих на забезпечення розширеного відтворення, раціональної реструктуризації й технологічного переозброєння економіки [2].

Чим вищий рейтинг країни відповідно до Індексу інвестиційної безпеки, тим вище можливості країни для: відтворення науково-технічного та інтелектуального потенціалу нації, здійснення розширеного відтворення основного капіталу, підтримки конкурентоспроможності економіки і гарантованого зростання ВВП на рівні завдань соціально-економічного розвитку та міжнародного співробітництва, створення стратегічних резервів; збереження та відновлення природних ресурсів; забезпечення на безпечному рівні екологічних норм.

Згідно з результатами дослідження Україна потрапляє в категорію держав з низьким рівнем інвестиційної безпеки (в 2009 році ми посіли 76 місце з 91 країни). Це означає, що в коротко-і середньостроковій перспективі без впровадження екстрених заходів щодо поліпшення інвестиційного статусу країни, Україні не вдасться підвищити рівень інвестування для повноцінного економічного зростання.

Методика розробки Індексу інвестиційної безпеки ґрунтується на оцінці 23 показників, що характеризують інвестиційну активність, інвестиційний клімат, поточний стан економічного розвитку країн, інвестиційні ризики і очікування інвесторів [2] (табл.1).

Таблиця 1

Показники для розрахунку рівня інвестиційної безпеки

Категорія показників	Питома вага категорії	Характеристика категорії	Показники категорії, що використовуються для розрахунку	Дані
Інвестиційна активність	1	Категорія характеризує рівень інвестування в країні та включає абсолютні й відносні показники, які враховують обсяг залучення зовнішніх інвестиційних ресурсів і освоєння внутрішніх інвестицій за певний період часу	1. Приплив прямих іноземних інвестицій за останній рік (абсолютне значення, у % до ВВП на душу населення) 2. Приплив прямих іноземних інвестицій за останні 3 роки (абсолютне значення, у % до ВВП на душу населення) 3. Експорт прямих інвестицій (абсолютне значення, у % до ВВП на душу населення) 4. Інвестиції в основний капітал (у % до ВВП).	UNCTAD World Bank
Інвестиційний клімат	0,8	1. Індекс легкості ведення бізнесу 2. Індекс корупції 3. Індекс економічної свободи 4. Індекс глобальної конкурентоспроможності 5. Індекс людського розвитку	Категорія включає оцінку найбільш впливових і загальновідомих індексів і рейтингів країн, що характеризують поточний інвестиційний клімат у країні, інвестиційний потенціал, інвестиційні ризики	World Bank World Economic Forum Transparency International Heritage Foundation United Nations
Стан економічного розвитку	0,6	1. Темпи зростання ВВП 2. Темпи зростання інфляції 3. Стан платіжного балансу	Категорія включає оцінку найбільш важливих для інвесторів макроекономічних показників, що характеризують тенденції розвитку економіки	IM World Bank
Суверенний кредитний рейтинг	0,5	1. Кредитний рейтинг moody's 2. Кредитний рейтинг Standard & Poor's 3. Кредитний рейтинг Fitch	Категорія включає оцінку кредитоспроможності національного уряду	Moody' Standard & Poor's Fitch
Очікування інвесторів	0,5	1. Дослідження інвестиційних перспектив UNCTAD 2. Індекс довіри прямих іноземних інвестицій	Категорія включає оцінку перспектив інвестування на основі опитувань інвесторів про регіональних переваги інвестування в найближчі роки	UNCTAD A.T. Kearney

Слід враховувати, що немає однозначної позиції щодо оцінки кожного з показників, тому для окремих країн та інвесторів значення одного і того самого показника можуть бути неоднозначними. Так, наприклад, високі темпи зростання ВВП можуть свідчити про наближення перегріву економіки і подальший спад інвестування.

Деяких інвесторів може абсолютно не турбувати високий рівень інфляції або стагнація економічного розвитку, а більшою мірою цікавити наявність природних ресурсів. У такому випадку, навіть високий рівень корупції може сприйматися як позитивний фактор інвестування, оскільки дозволяє отримати доступ до ресурсів за більш низькими цінами. Ця методика є абсолютно виправданою для компаній, що ведуть свій бізнес у сфері інвестицій та управління інвестиційними капіталом. В цьому випадку характеристика інвестиційної безпеки виступає суто зовнішнім фактором впливу на конкретний проект, а не є предметом дослідження. Цією методикою сьогодні користуються такі фонди Private Equity (приватного капіталу) як: Horizon Capital, Sigma Bleyzer, East Capital, Dragon Capital, Icon Private Equity, Euroventures Ukraine (EVU) [3].

Враховуючи, що наше дослідження спрямоване на дослідження самого феномену інвестиційної безпеки та оцінці її рівня в Україні, то звернемося до вітчизняної методики.

Перш за все головним фактором, який може охарактеризувати рівень інвестиційної безпеки, є інвестиційний клімат держави. Цей момент досить докладно описано та проаналізовано в офіційних джерелах, а зокрема на сайті Міністерства закордонних справ України [4], де можна ознайомитися із заходами, що проведено для покращення клімату, визначено основні переваги та недоліки щодо інвестування в українську економіку, наведено статистичні дані макропоказників, динаміка яких висвітлює визначити головні тенденції.

Методичні рекомендації щодо оцінки рівня економічної безпеки України, які було розроблено в 2003 році Національним інститутом проблем міжнародної безпеки [3, с. 14] визначають перш за все нерозривну взаємодію інвестиційної та інноваційної безпеки, адже хронічний дефіцит інвестицій призводить до фізичного та морального спрацювання обладнання, його некомпенсованого вибуття. В результаті відбувається зниження випуску продукції, падіння її конкурентоспроможності, дискваліфікація працюючих на технологічно відсталому обладнанні.

На наш погляд, узагальнюючим показником інвестиційної безпеки є частка нагромадження валових інвестицій у ВВП. На думку російських учених цей показник має бути зорієнтовано вище рівня 28–30 %. Для Китаю характерним є тенденція до значення цього показника втричі вище за темпи зростання самого показника ВВП. На наш погляд, для України критичним є значення показника нижче 28–30 % (рис. 1).

Отже, валове нагромадження – це не що інше як валові інвестиції, які є придбаними, але не спожиті в поточному році, тобто накопичені для подальшого вкладення. За досліджуваний період спостерігається достатньо позитивна тенденція до зростання абсолютних значень показника, однак

виконання порогових значень відбувалося лише в 2007 році. Спостерігається стійка тенденція до збільшення обсягу валових інвестицій, але його частка у ВВП за останні два роки набула загрозливих значень. Це зумовлено перш за все впливом фінансово-економічної кризи на інвестиційний клімат й інвестиційне середовище України. Відзначимо, що частка валового нагромадження у ВВП досягла свого мінімального значення саме під час розгортання світової фінансово-економічної кризи в 2008 році.

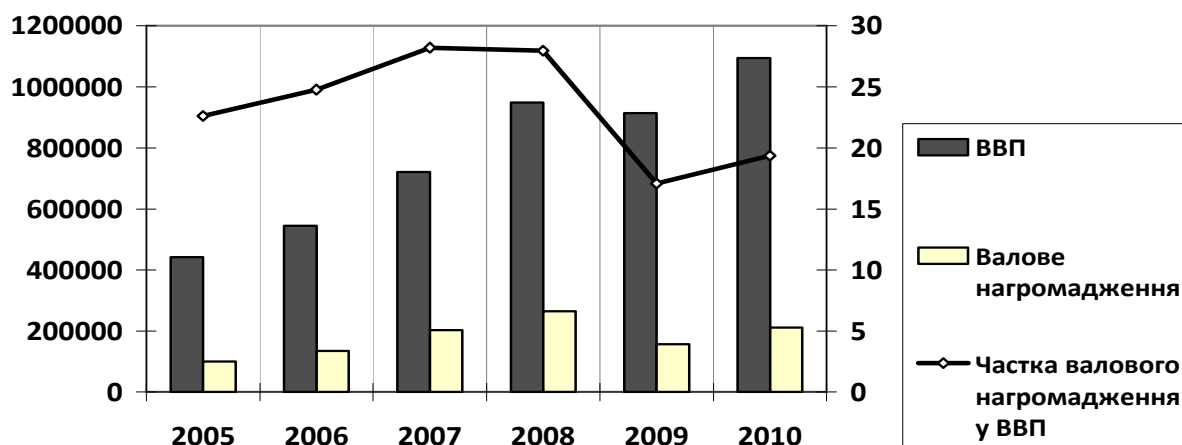


Рис. 1. Частка валового нагромадження у ВВП в 2005–2010 рр.

Джерело: [3].

Розрахунок наступного показника дає змогу охарактеризувати динаміку інвестиційних процесів у національній економіці. На макроекономічному рівні індикатором інвестиційної безпеки слугує співвідношення темпів зростання інвестицій до темпів зростання ВВП. Для ефективного функціонування економіки на сучасному етапі розвитку значення цього показника має перевищувати 1 (табл. 2).

Таблиця 2

Співвідношення темпів зростання інвестицій до ВВП

Показник / Роки	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Темпи зростання ВВП, до поперед. періоду, %	127,92	123,26	132,45	131,54	96,34	119,85
Темпи зростання обсягу інвестицій, %	128,00	134,00	149,48	122,18	70,89	98,02
Співвідношення темпів зростання інвестицій до ВВП, %	1,00	1,087	1,129	0,929	0,736	0,818

Джерело: [3].

Слід констатувати суттєве зниження цього показника в кризовий період, що є свідченням інвестиційної активності та погіршенням інвестиційного середовища загалом.

Для багатогранної оцінки інвестиційної безпеки не слід обмежуватись розрахунком лише цих показників, адже вони повною мірою дають лише оцінку динаміки інвестиційних вкладень порівняно з минулими періодами. Розрахунки рівня інвестиційної безпеки за офіційною Методикою розрахунку рівня економічної безпеки України дали змогу оцінити індикатори її забезпечення (табл. 3).

Таблиця 3

Значення індикаторів інвестиційної безпеки в 2005–2010 рр.

Індикатори	Порогові значення	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Ступінь зносу основних засобів, %	≤ 35	49	51,5	52,6	61,2	60	74,9
Відношення обсягу інвестицій до вартості основних фондів, %	≥ 6	16,80	19,23	22,42	21,75	12,07	10,92
Відношення обсягів інвестицій в основний капітал до ВВП, %	≤ 25	25,18	27,38	30,90	28,70	21,12	17,27
Відношення чистого приросту прямих іноземних інвестицій до ВВП, %	5–10	10,04	15,42	14,84	15,74	30,12	29,20
Частка прямих іноземних інвестицій в загальному обсязі інвестицій, %	20–30	7,51	10,99	9,51	10,84	18,52	21,17

Джерело: [3].

Особливо загрозовим видається показник ступеню зносу основних засобів, що досягнув 75 % у 2010 р. Прояв фінансово-економічної кризи та її вплив на зміну зведеного індексу інвестиційної безпеки наведено на рис. 2.

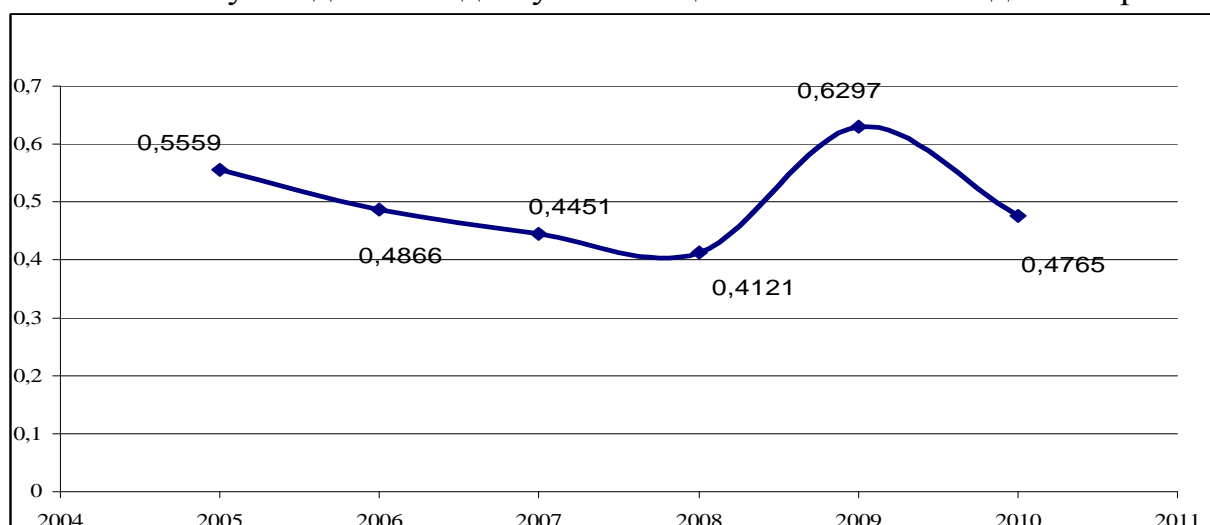


Рис. 2 Динаміка індексу інвестиційної безпеки України в 2005 – 2010 рр.

Джерело: [4].

Висновки. Вплив фінансово – економічної кризи на інвестиційне середовище має системний характер. Сучасний стан інвестиційної безпеки держави зумовлює необхідність проведення структурної перебудови, тобто потреба економічних реформ на даному етапі має першочергове значення.

На наш погляд, для забезпечення інвестиційної безпеки держави слід посилити управління інвестиційним процесом, вдосконалити контроль над цільовим використанням державних інвестиційних коштів. Така ситуація вимагає особливої мобілізації, концентрації уваги на виконанні функцій щодо корекції умов розвитку інвестиційної сфери, перехід до управління великими інвестиційними проектами тощо.

Список використаних джерел

1. Барановський О.І. Фінансова безпека [Текст]: монографія / О.І. Барановський. – Інститут економ. прогнозування. – К.: Фенікс, 1999. – 338 с.
 2. Кириленко В.І. Інвестиційна складова економічної безпеки: монографія / В.І. Кириленко. – К.: КНЕУ. – 2005. – С. 56–57.
 4. Крупка М.І. Фінансово-кредитний механізм інноваційного розвитку економіки України / М.І. Крупка. – Львів. – 2001. – С. 145–146.
- Сухоруков А.І. Фінансова безпека держави [Текст]: навч. посібник / А. Сухоруков, О. Ладюк. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 192 с.

Подано до редакції 28 березня 2012 року

Ермак А.А.

Современные методы исследования инвестиционной безопасности

В статье проводится анализ современных методов исследования инвестиционной безопасности Украины, используя международный опыт. Рассчитаны показатели инвестиционной безопасности в динамике и выявлена их взаимосвязь с основными макроэкономическими показателями.

Ключевые слова: *инвестиционная безопасность государства, показатели инвестиционной безопасности, индикаторы инвестиционной безопасности.*

Ermaк O.O.

Modern methods of investment security state

The article analyzes the modern methods of investigation of the investment security of Ukraine, international experience. Calculated rates of investment security in the dynamics and revealed their relationship with the major macroeconomic indicators.

Key words: *investment security of the state, rates of investment security, indicators of investment security.*

Ермак Олександр Олександрович – аспірант кафедри фінансів, банківської справи та державного управління Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка.